

NEVELÉS- ÉS MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET II. (A 18. századtól napjainkig) Információk a tantárgyról:

A tantárgy felvételének előfeltétele a „*Neveléstörténeti források*” valamint a „*Nevelés- és művelődéstörténet I.*” című tantárgyak lezárása. A tárgy heti 2 órában kerül megtartásra, 2 kreditet ér. Ezt a kurzust kollokvium zárja, és követi a gyakorlati jeggyel befejeződő „*Szinkrón neveléstörténet*” című tárgy. Azt követően összevont neveléstörténeti szigorlat következik.

I. A felvilágosodás korának pedagógiája Európában

1. Az európai felvilágosodás és a felvilágosult abszolútizmus nevelési törekvései; a 18. század pedagógiai vitái
2. Rousseau: „Emil vagy a nevelésről” című művének pedagógiai üzenete
3. Pestalozzi iskolái és művei

Ajánlott irodalom: Chaunu, Pierre: Felvilágosodás. Osiris, Bp., 1998.; Im Hof, U.: A felvilágosodás Európája. Bp., 1995., Rousseau, J. J.: Emil vagy a nevelésről (ford.: Győry János) Bp., 1978.; Pestalozzi, J. H. válogatott művei I-II. (szerk.: Zibolen Endre) Tankönyvkiadó, Bp., 1959, Zibolen Endre: Johann Heinrich Pestalozzi. Bp., 1984., Helvetius: Az emberről, értelmi képességeiről és neveltetéséről. Tankönyvkiadó, Bp., 1962.. stb.

II. A felvilágosodás korának pedagógiája Magyarországon

1. Művelődés- és nevelésügy a felvilágosodás-kori Magyarországon
2. Az I. és II. Ratio Educationis
3. Tessedik Sámuel szarvasi iskolája

Ajánlott irodalom: Fináczy Ernő: A magyarországi közoktatás Mária Terézia korában. I. Bp., 1899., Fejezetek a magyar művelődéstörténet forrásaiból (vál.: Gazda István, szerk.: V. Molnár László) Tárogató, Bp., 1996. 171-263. o.; Ratio Educationis (ford., jegyz.: Mészáros István) Akadémiai, Bp., 1981.; Kosáry Domokos: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai, Bp., 1980.; Szilágyi Ferenc: Deákok tüköre. Móra, Bp., 1982.; Tóth Lajos: Tessedik Sámuel pedagógiai reformtevékenysége. Tankönyvkiadó, Bp., 1980., Tessedik Sámuel írásaiból. Szerk.: Tóth Lajos. Szarvas, 1970.; Fehér Katalin: A felvilágosodás pedagógiai eszméi Magyarországon. Eötvös József Kiadó, Bp., 1999. stb.

III. A 19. század első felének pedagógiai törekvései

1. Pedagógiai törekvések a reformkori Európában és Magyarországon; az oktatási rendszer horizontális és vertikális kiépítése, a tanítóképzés, az intézményes leánynevelés, az óvodai nevelés és a szakképzés kibontakozása
2. Herbart pedagógiája és a herbartianusok törekvései

Ajánlott irodalom: Herbart, J. F.: Pedagógiai előadások vázlatja. Bp., 1932.; Iskolakultúra tematikus száma Herbartról 2002/5.; Dénes Magda: Johann Friedrich Herbart pedagógiája. Tankönyvkiadó, Bp., 1979.; Fináczy Ernő: Neveléstudományok a XIX. században. Bp., 1934.; Bényei Miklós: Oktatáspolitikai törekvések a reformkori Magyarországon. Csokonai K., Debrecen, 1994., Bezerédy Amália: Flóri könyve. Franklin Társulat, Bp., 1872-es kiadás (reprint változata), Orosz Lajos: A magyar nőnevelés úttörői. Tankönyvkiadó, Bp., 1962., stb.

IV. A 19. század második felének pedagógiai törekvései

1. Magyar oktatáspolitikai 1848 és 1867 között
2. Nevelés- és oktatásügy Magyarországon a dualizmus korában

Ajánlott irodalom: Eötvös József válogatott pedagógiai művei (összeáll.: Felkai László) Tankönyvkiadó, Bp., 1957.; Kármán Mór: Paedagogiai dolgozatok I-II. Eggenberger, Budapest, 1909., Köte Sándor: Közoktatáspolitikai és pedagógia az abszolútizmus és a dualizmus korában. Tankönyvkiadó, Bp., 1978., Mann Miklós: Kultúrpolitikusok a dualizmus korában. OPKM, Bp., 1993., Nagy Péter Tibor: Járszalag és aréna: Egyház és állam az oktatáspolitikai erőterében a 19. és 20. századi Magyarországon. Új Mandátum Kiadó, Bp., 2000., Az 1868:XXXVIII. törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. In: Magyar Törvénytár, Pest, 1869., Felkai László: Magyarország oktatásügye a millennium körüli években. Tankönyvkiadó, Bp., 1994.,

V. A magyar nevelési irodalom és pedagógiai sajtó kibontakozása a 18-19. században

1. Neveléstudományi szakmunkák a 18-19. században
2. A pedagógiai sajtó 19. századi kibontakozása (Religio és Nevelés, Néptanítók Lapja, Magyar Paedagogia, Nemzeti Nőnevelés stb.)
3. Pedagógiai lexikonok a 19-20. sz. fordulóján

Ajánlott irodalom: Jáki László: A magyar neveléstudomány forrásai. OPKM, Bp., 1993., Németh András: A magyar pedagógia tudománytörténete. Gondolat, Bp., 2005., Fehér Katalin: A pedagógiai gondolkodás és szakirodalom fejlődése Magyarországon a felvilágosodástól a 19. század közepéig. In: Németh A. – Tenorth, H. E. (szerk.): Neveléstudomány-történeti tanulmányok. Bp., 1999., Fehér Katalin: Sajtó és nevelés a felvilágosodás kori Magyarországon. Bp., 2001., Mészáros István: A neveléstudomány rendszere az első magyar nevelélméletben. In: Nagy Sándor (szerk.): Vizsgálatok a nevelés-oktatás korszerűsítésével kapcsolatban. Bp., 1977, 147-169. o., Szilasy János: A nevelés tudománya. I-II., Buda, 1827., A Felméri Lajos: A neveléstudomány kézikönyve. Kolozsvár, 1890., stb.

VI. A reformpedagógiák kialakulása és jellemzői

1. A reformpedagógiai mozgalmak 100 éve (1889-1989); korszakok és irányzatok
2. Ellen Key: „A gyermek évszázada”
3. John Dewey pedagógiája
4. Rudolf Steiner és a Waldorf iskola
5. Edouard Claparède és a funkcionális nevelés stb.

Ajánlott irodalom: Németh András: A reformpedagógia múltja és jelene 1889-1989 Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1993.; Reformpedagógiai olvasókönyv (szerk.: Trencsényi László) Bp., 1993.; Németh András – Skiera, E.: Reformpedagógia és az iskola reformja. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1999., Vág Ottó: Reformelméletek és reformmozgalmak a pedagógiában. Tankönyvkiadó, Bp., 1985., Claparède, E.: A funkcionális nevelés. Tankönyvkiadó, Bp., 1974.; Dewey, J.: A nevelés jellege és folyamata. Tankönyvkiadó, Bp., 1976.; Key, E.: A gyermek évszázada. Tankönyvkiadó, Bp., 1976.; Steiner, R.: A gyermek nevelése szellemtudományi szempontból. Jáspis, Bp., 1992., Carlgrén, Frans: Szabadságra nevelés. Török Sándor Waldorf-Pedagógiai Alapítvány, Bp., 1992., Dewey, J.: A nevelés jellege és folyamata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1976., Freinet, C.: A Modern Iskola technikája. Tankönyvkiadó, Bp., 1982. stb.

VII. Reformpedagógiák és „új iskolák” Magyarországon a 20. század első felében.

1. A pedológiai mozgalom, Nagy László pedagógiája. A Gyermek című lap
2. A külföldi pedagógiai reformok hazai adaptációi: Bélaváry-Burckhardt Erzsébet, Nagy Emilné Göllner Mária, Nemesné Müller Márta iskolai újításai

Ajánlott irodalom: Buzás László: A reformpedagógia hatása a hazai nevelésre és oktatásra. Tankönyvkiadó, Bp., 1989.; Németh András – Pukánszky Béla: Magyar reformpedagógiai törekvések a XX. század első felében. = Magyar Pedagógia, 1999/3. 245-262. o., Nagy László válogatott pedagógiai művei (szerk.: Nagy Sándor) Bp., 1972.; Köte Sándor: Egy útmutató pedagógus (Nagy László élete és munkássága) Tankönyvkiadó, Bp., 1983.; Németh András: A reformpedagógia múltja és jelene 1889-1989 Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1993.; Reformpedagógiai olvasókönyv (szerk.: Trencsényi László) Bp., 1993.; Kéri Katalin: Új iskolák a századelő Magyarországon. <http://kerikata.hu> (Publikációk»Konferencia-szereplések) stb.

VIII. Pedagógiai gondolkodók és rendszeralkotók a 20. század elején Magyarországon (Imre Sándor, Weszely Ödön, Karácsony Sándor, Prohászka Lajos és mások)

Ajánlott irodalom: Imre Sándor: Nemzetnevelés. Jegyzetek a magyar művelődéspolitikához. Bp., 1912.; Imre Sándor: Neveléstan. Stádium K., Szeged, 1928., Heksch Ágnes: Imre Sándor művelődés-politikai rendszere. Tankönyvkiadó, Bp., 1969., Karácsony Sándor: A magyar észjárás és közoktatásügyünk reformja. Magvető, Bp., 1985.; Karácsony Sándor pedagógiai írásaiból (kilenc tanulmány 1922-1946) Péceli Csökmei Kör-PSZM, Bp., 1994.; Kontra György: Karácsony Sándor. OPKM, Bp., 1995., Weszely Ödön: A modern pedagógia útjain. Franklin, Bp., 1935.; Németh András: Weszely Ödön. OPKM, Bp., 1990., Prohászka Lajos: A pedagógia mint kultúrfilozófia. Bp., 1927., Németh András: Prohászka Lajos neveléstudományos munkássága a nemzetközi recepció tükrében. In: Balogh L. (szerk.): Hatszáz év neveléstörténetéből. OPKM, Bp., 2000. 56-64. o., stb.

IX. Oktatáspolitikai a két világháború közti Magyarországon

1. Az 1920-as évek, Klebelsberg kultuszminisztersége
2. A magyar oktatásügy és nevelési eszmények változásai 1932-1941 között

Ajánlott irodalom: Kornis Gyula: A magyar művelődés eszményei. Bp., 1927.; Tudomány, kultúra, politika. Gróf Klebelsberg Kunó beszédei és írásai (Vál.: Glatz Ferenc) Bp., 1990.; Klebelsberg Kunó emlékezete (szerk.: Zombori István) Szeged, 1992., Nagy Péter Tibor: Antiszemitizmus és felsőoktatáspolitikai – a numerus clausus törvény jelentősége. In: Neveléstörténeti Füzetek 14. OPKM, Bp., 1996. 81-94. o., Nagy Péter Tibor: Egyházi és állami oktatáspolitikai a két világháború között. In: Neveléstörténeti Füzetek 16. OPKM, Bp., 1996. 19-30. o., Nagy Péter Tibor: A tanügyigazgatási reform keretei Magyarországon az 1930-as években. = Magyar Pedagógia, 1986/1.; Nagy Sándor: Mába nyúló történelem: a harmincas évek pedagógiai irányai. Bp., 1988., Gergely Ferenc: A magyar cserkészlet története 1910-1948 Gönczöl, Bp., 1989.; stb.

X. Magyar oktatás- és nevelésügy 1945 után

1. Az általános iskola létrehozása; a „szocialista iskola”
2. Az 1948-as iskolaállamosítások előzményei és következményei
3. Az 1950-90-es évek magyar nevelésügye; távlatok, jövőkép.

Ajánlott irodalom: Kovács Éva- Pöcze Gábor: Az állami iskolamonopólium kialakulása Magyarországon. Neveléstörténeti Füzetek 9. sz. OPKM, Bp., 1988.; 1000 éves a magyar iskola. Korona, Bp., 1996.; A magyar nevelés története II. (Szerk.: Horváth Márton) Tankönyvkiadó, Bp., 1993.; Mészáros István – Pukánszky Béla – Németh András: Bevezetés a pedagógia és az

iskoláztatás történetébe. Osiris, Bp., 2003., Mészáros István: *Ateista nevelés iskoláinkban, 1950-1990. Bp., 1996., Vág Ottó: A marxista pedagógia története dokumentumokban I-II., Bp., 1971., Sej, a mi lobogónkat fényes szelek fűjják (szerk.: Kardos László, Rottler Ferenc) Bp., 1977.; stb..*

XI. Az oktatásügy világtendenciái napjainkban. Nemzetközi oktatásügyi/ kulturális szervezetek. A gyermekek helyzete napjaink országaiban

Ajánlott irodalom: Kreatív sokszínűség – A Kultúra és Fejlődés Világbizottságának jelentése. Osiris Kiadó-Magyar UNESCO Bizottság, Budapest, 1996.; Oktatás – rejtett kincs. Osiris Kiadó-Magyar UNESCO Bizottság, Budapest, 1997., Winn, Marie: Gyermekek gyermekkor nélkül. Gondolat, Bp., 1990., Boreczky Ágnes: A gyermekkor változó szinterei. Eötvös J. Kiadó, Bp., 1997., Pukánszky Béla-Zsolnai Anikó (szerk.): Pedagógiák az ezredfordulón. Eötvös J. Kiadó, Bp., 1998., stb.

Követelmények és feladatok

A tárgy kollokviummal zárul és részét képezi a komplex neveléstörténeti szigorlatnak is. A kollokvium előfeltételei:

- *órai referátum tartása,*
- *egy kb. fél ív terjedelmű idegen nyelvű neveléstörténeti szakszöveg önálló feldolgozása,*
- *aktív tanórai munka, valamint*
- *egy önálló kutatási feladat teljesítése.*

Kötelező irodalom

A gyermekkor története (szerk.: Pukánszky Béla – Vajda Zsuzsa; Eötvös K., Bp., 1998.)
vagy Pukánszky Béla: A gyermekkor története (Műszaki, Bp., 2001.)
A magyar nevelés története I-II. (Tk, Bp., 1988. és 1993. Szerk.: Horváth Márton)
A tudás kapui – szemelvénygyűjtemény (Tárogató, Bp., 1995. Szerk.: Kéri Katalin)
Mészáros István – Pukánszky Béla – Németh András (szerk.): Neveléstörténet
szöveggyűjtemény. (Osiris, Bp., 2003.)
Mészáros István – Pukánszky Béla – Németh András: Bevezetés a pedagógia és az
iskoláztatás történetébe (Osiris, Bp., 2003.)

Pécs, 2006. február 11.

Ambrusné dr. Kéri Katalin
tanszékvezető, egyetemi docens
PTE BTK Neveléstudomány Intézet,
Nevelés- és Művelődéstörténeti Tanszék
B/127-es szoba
Fogadó óra: hétfőnként 14-15 óra
<http://kerikata.hu>